

ČESKÉ UMĚNÍ MEZI DVĚMA VÁLKAMI / 1

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

◆ NOVOKLASICISMUS ◆ SOCIÁLNÍ TENDENCE ◆ POETISMUS

ČESKÉ UMĚNÍ MEZI DVĚMA VÁLKAMI / 1

◆ NOVOKLASICISMUS ◆ SOCIÁLNÍ TENDENCE ◆ POETISMUS

VY_32_INOVACE_DVK1319

- Autor: Mgr. Jan Souček
- Vznik: 09 / 2012
- Téma: Umění 1. poloviny 20. století
- Předmět: DVK / 4. ročník
- Anotace: Obrazová charakteristika vývoje českého umění 20. let 20. století

- rok **1918** a rok **1938**
vymezují vznik, existenci a zánik samostatného **Československého státu**

- **20. léta** lze označit spíše za dobu optimistického budování a úspěšného fungování nového státu

- **30. léta** se již odvíjela ve znamení mezinárodně politické i vnitřní krize, která ústí Mnichovským diktátem a následně začátkem 2. světové války

k **nejvýznamnějším výtvarným sdružením** dvacátých a třicátých let patří

- **Tvrdošíjní** (založena v roce 1918),
- **Devětsil** (založen v roce 1920),
- **Sociální skupina** (založena v roce 1924) a
- **Skupina surrealistů v ČSR** (založena v roce 1934)

určujícími uměleckými směry dvacátých a třicátých let pak jsou

- **kubismus** - *doznívá*
- **novoklasicismus**
- **sociální umění**
- **artificialismus** (resp. **poetismus**)
- **surrealismus**

NOVOKLASICKÉ A SOCIÁLNÍ TENDENCE

- reakce na první světovou válku - skepse: obrácení pozornosti k drobnostem
- během války - konec skupiny SVU, přežil Mánes a Tvrdošíjní

- skupina **Tvrdošíjní** sdružovala výrazné individuality evropské humanistické orientace, jejichž tvorba se vyznačovala dvojznačným programem, pohybujícím se mezi doznívajícím **kubismem** (Josef Čapek, Václav Špála) a **neoklasicismem** (**Jan Zrzavý, Rudolf Kremlička**)

ANTONÍN PROCHÁZKA 1882 - 1945 - od expresionistických počátků Osmy, přes kubistické období, civilistická 20. léta až po poslední etapu tvorby, jež je charakteristická **příklonem ke klasickému ideálu** a monumentálními pracemi pro Masarykovu univerzitu v Brně (Prométheus přinášející lidstvu oheň, 1938)

OTTO GUTFREUND 1889 - 1927 - sochař, který přešel do SVU; rozvíjí kubismus v prostoru jako první vůbec; po válce jeho dílo naznačuje dvě cesty: **novoklasicistní** - socha Babičky v Ratibořicích a kubisticko abstraktní. Od 20. let se věnuje **sociální plastice** – kolorované hliněné sochy

JOSEF ČAPEK je hlavní postavou generace, 20.léta - naivistický primitivismus - touha po naprostém šťastném životě, láska k věcem, k práci

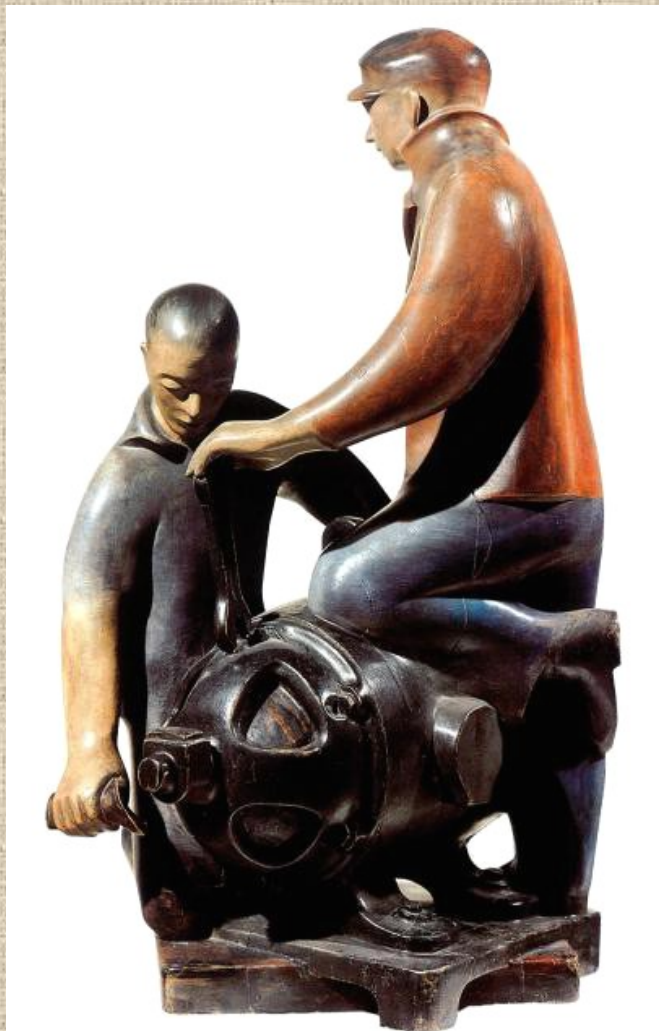
Sociální aspekt – např. obrazy chudáků, dělníků, květinářek, harmonikářů

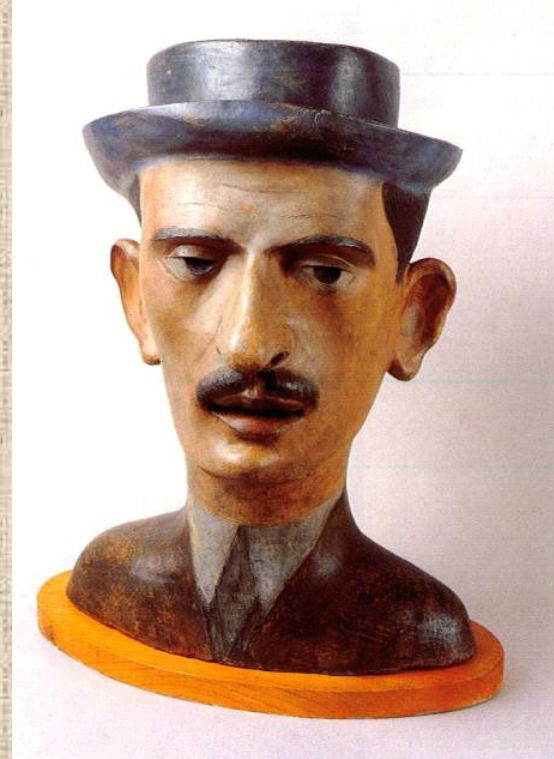
OTTO GUTFREUND

Obchod 1923

Průmysl 1923

Z Paříže se vrátil do Prahy v r. 1920. Tehdy radikálně změnil svůj styl ve prospěch sociálního civilismu, v jehož intencích vytvořil originální *polychromované terakotové sochy*, jimiž se jakoby rozpomínal na své bechyňské začátky:

Tuto cestu předznamenala *Vlastní podobizna* z r. 1919 a jejím mezníkem byla sousoší *Průmysl a Obchod* z r. 1923 korespondující s hospodářskou dynamikou samostatného státu na začátku 20. let.

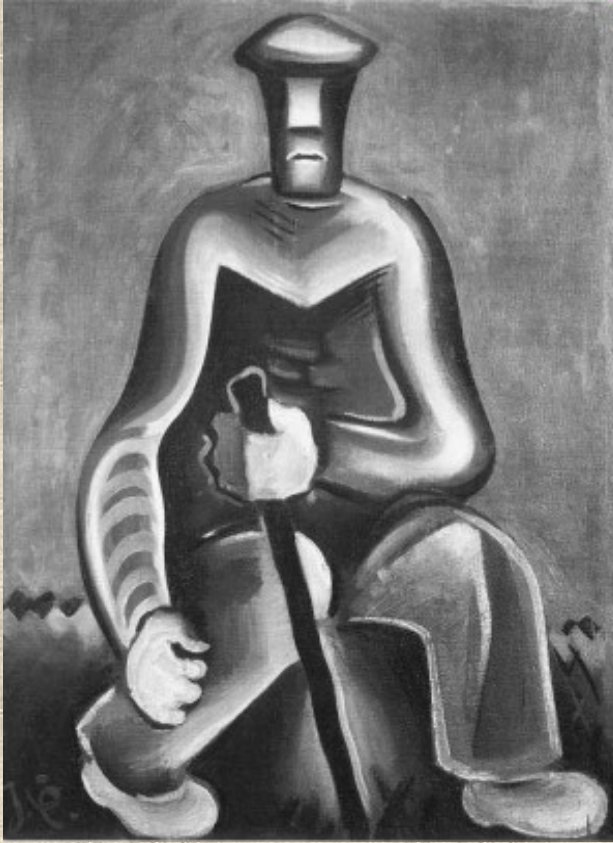
Vzhližející
Otto Gutfreund. 1924

**Sousoší Babičky
v Ratibořicích
Studie Barunky**

JOSEF ČAPEK

Muž s holí 1927

Harmonikář 1919

Žena s bramborami, 1931

Devětsil

Umělecký svaz Devětsil (1920 – 1931) byl hlavním ohniskem československé avantgardy 20. let. Devětsilem prošlo v různých fázích jeho existence více než šedesát autorů z řad spisovatelů, malířů, architektů, divadelníků, hudebníků, kritiků a publicistů. Devětsil nevytvořil žádnou názorově jednotnou uměleckou soustavu, ale spíše dynamický model avantgardní estetiky, který se v průběhu let podstatně měnil a navazoval na programy jiných evropských avantgardních hnutí. Zpočátku umělci odmítali západní technickou civilizaci a přikláněli se k tradici, nejprostším věcem a elementárním hodnotám života. Tuto první fázi označovanou jako poetický naivismus vystřídal pak příklon k uměleckým proudům konstruktivismu, purismu a neoplasticismu. Od r. 1924 je základnou poetismu

Členové

Teige
Wolker
Šíma
Muzika
Nezval
Halas
Voskovec
Štýrský
Toyen

Karel Teige
Obálka časopisu
Disk, 1923

DEVĚTSIL

- **1920** založen spolek Devětsil (rozpad 1929) - klíčové meziválečné avantgardní sdružení
- 20. léta jsou generačním zlomem, generace umělců narozených kolem 1900: Teige, Wolker, Neumann, Vančura, Seifert...

1) příklon k ideálům proletářského umění, příklon k nejprostším věcem - pokora, sentimentální sociální citění, utopická vize bezkonfliktní porevoluční společnosti = poetický naivismus

- spolek Devětsil spojoval proletářské umělce z nejrůznějších oblastí umění: architektura, scénografie, fotografie (Rösler, Háek), užité umění a malířství, literatura, grafika, divadlo (Osvobozené divadlo - sekce Devětsilu: Honzl, Frejka)
- vzniká po skončení světové války - ochromení - představa nového uspořádání světa (v Rusku revoluce 1917 - ruská avantgarda)
- základ: **Teige, Wolker, Šíma, Muzika**; odrazovým můstkem byly pro ně Tvrdošíjní, 1920 ale odcházejí a vytvářejí opozici
- **Karel Teige** - vůdčí osobnost Devětsilu
- pod praporem proletářského umění se snažil stmelit mladou generaci - je třeba naučit se svěžesti lidového umění + ocenit knihu Josefa Čapka - O nejskromnějším umění
- Teige kritizuje Mondriana i Maleviče, že jejich díla jsou estétské hříčky
- publikuje kritiku Tvrdošíjných; podstatné bylo být avantgardní; vystupovali proti Tvrdošíjným
- 1. výstava Devětsilu - Čapek kritizuje, že hlásí avantgardu, ale vystavují sentimentální obrázky z cest
- hlásili se k totalitnímu myšlení - mimo něj není modernismu; problém avantgardy tohoto období je že, osobní přínos obětovali kolektivnímu - ideál umění je přístupný všem; vytrácí se svobodný tvůrčí počín; „umění pro proletáře“
- Devětsil se přihlašuje k proletářskému umění, navazují na Lunačarského (demagog u Lenina - socialistický realismus)

2) 1922 - Teige publikuje stať Umění dnes a zítra - už ne tolik prolet. umění, ale oslava současné civilizace a moderní techniky

- personální změny - přibyli: **Nezval, Halas, Voskovec, Štýrský, Toyen**
- vyhláší „*Nové umění*“ - potřeba zbudovat nový svět, revoluční myšlení; politizuje umění; nové umění přestane být uměním
- avantgarda je pilíř, podstatné je být avantgardní; hodnota umění se již nezmiňovala, podstatné je být avantgardní
- osobovali si, že jsou jediní, nejdál; kdo nejde s námi - jde proti nám
- do umění začíná zahrnovat, co se dřív bralo jen jako zábava - film, dagerotypie, fotografie - vyzdvihovány tyto techniky
- nové umění musí spočívat na strojové výrobě; umění přítomnosti je uměním techniky

3) konstruktivismus - obrazové básně jakožto původní příspěvek devětsilu; kubistická koláž se mění v poetistickou fotomontáž

- 1922 navštívil Paříž - setkává se tu s ruským konstruktivismem - přehodnocení umění
- Teige píše programový článek *Malířství a poezie*
- nutno přehodnotit výrazové prostředky, fotoaparát zrušil smlouvu mezi malířstvím a skutečností; fotografie je dokonalejší, možno mnoho kopií, dovede je každý - jsou reprodukovatelné - konec závěsného obrazu a malířství jako takového; kino je jediné plátno, které nás dnes zajímá = technika umožní, aby tvořili všichni, umění všech a pro všechny
- spojení malířství s literaturou = **obrazová poezie** - vychází z koláže, pásmové řešení rozložení souvislého dojmového schématu, redukce slova - stručnost, slovo už není zapotřebí, nahradí je obraz

POETISMUS

- 1924 - publikuje Teige zásadní manifest - článek „*Poetismus*“ - první -ismus vzniklý v české zemi
- ideový mluvčí Teige - zprvu se orientoval na principy proletářského umění, ale 1924 došel k novému estetickému programu pod názvem poetismus
- Nezval, Biebl, Seifert, Vančura, V+W
- poetismus představoval fúzi obrazu a básně i životní styl; byl protikladem, ale zároveň i doplňkem racionálního konstruktivismu, který se uplatňoval spíše v architektuře a užitém umění
- poetismus je metoda, jak nazřít svět, aby byl básní; konec dělení na umění vysoké a nízké, mizí tragičnost, tento estetický sadismus; nerozlišuje mezi tělesným a duchovním uměním; podstatné je štěstí a radost ze života; život je umění,
- **spojení umění a života**, zruší galerie, ideální je varieté; úkol poetismu = vytvořit ze života lunapark (- přechod mezi dada a surrealismem - absolutní moc poezie a imaginace
- umění pro všechny smysly; nové formy umění, obrazové básně; **poezie pro všechny smysly**
- tady se odehraje změna poetiky - to co patří městu - automobil, pohyb, průmysl, masy lidí

- 1928 - druhý manifest poetismu - nasycení všech pěti lidských smyslů
- sítě, prvky konstruktivismu spolu s obrazovým doprovodem, nové napětí a nové vztahy v grafice; hra

obrácení zorného úhlu z vnějšku dovnitř k osobním zážitkům, dětským vzpomínkám a nevědomým psychickým procesům - to přivedlo poetismus na poč. 30. let k surrealismu a k postupnému splnutí s ním

- 1933 přechází z iniciativy Nezvala na platformu surrealismu

- **poetismus v malířství = artificialismus - samostatný útvar na pomezí surrealismu a geometrické abstrakce**
- Teige má výhrady k psychickému automatismu, který považuje za příliš pasivní

- klíčová výstava **Poesie 32** - kterou uspořádal v říjnu 1932 SVU Mánes; zúčastnili se jí vedle zahraničních hostů (například Arp, Dalí, Giacometti, Chirico, Klee a Miró) přední umělci české avantgardy
- soustředila se na ní díla lyrického kubismu (Emil Filla, František Muzika), pozdního, organického artificialismu (Jindřich Štyrský a Toyen), čistého, esenciálního lyrismu (Josef Šíma) i díla vedoucí na práh surrealismu (Jindřich Štyrský, Alois Wachsman, Vincenc Makovský, Adolf Hoffmeister)
- 1934 - zakládá Nezval skupinu surrealistů

Artificialismus

„Artificielismus je ztotožnění malíře a básníka.“

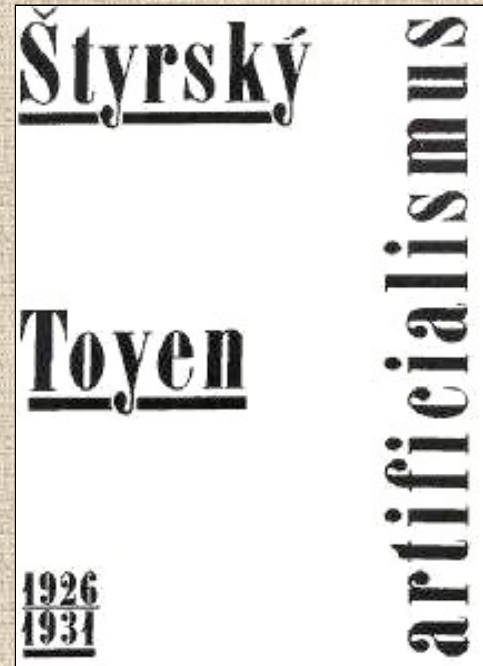
Jindřich Štyrský

Český malířský směr, originální příspěvek k proudu evropské imaginativní malby, vytvořený a rozvíjený **Jindřichem Štyrským** a **Toyen** v Praze a Paříži mezi rokem 1926 a začátkem třicátých let. Je považován za výtvarnou paralelu k poetismu a představuje alternativu k dobovým avantgardním proudům zejména ke **geometrické abstrakci** k **surrealismu**.

Oba umělci ztotožnili malířství s poezií ve smyslu svobody tvorby, podle jejich názorů malíř dává tvar a barvu citové představě a vzrušuje a zjemňuje lidskou senzibilitu. Používali často netradiční techniky stříkání barev přes síta, šablony a obrysy jiných předmětů, prorývané struktury malby a dokonce i lití barev na plátno.

Štyrský a Toyen artificialismus propagovali na četných výstavách v Praze a v Paříži, a také prostřednictvím článků publikovaných v českých avantgardních časopisech.

Zprvu výrazně antagonistický postoj obou malířů k surrealismu se postupně zmírňoval, do artificialismu přecházelo stále více surrealistických prvků a definitivně se k tomuto směru přiklonili po roce 1932.

Jindřich Štyrský

1899 – 1942

byl český malíř, fotograf, grafik, výtvarník, básník, představitel **artificialismu a surrealismu**

Začínal jako **kubistický** malíř s lyrickým zaměřením, ale brzy přešel k imaginativní tvorbě. V roce **1922** se seznámil z Toyen a jako umělecká dvojice úzce spolupracovali. V letech 1925–28 žil spolu s **Toyen** v **Paříži**, kde svou tvorbu nazvali v roce **1926** "**artificialismem**".

Od pobytu v Paříži jeho tvorba směřovala směrem k **surrealismu**, hlavním zdrojem jeho inspirace se staly sny a jejich prožitky

Po návratu do Prahy byl šéfem výpravy **Osvobozeného divadla**. Roku **1934** se, spolu s Toyen, **Jindřichem Heislerem** a **Karlem Teige**, stal spoluzakladatelem **Skupiny surrealistů v ČSR** v Praze .

Cirkus Simonette, 1923

Stručně lze říci, že obrazy z těchto let mají charakter osobité geometrické abstrakce; tvrdou linii a strohost však tlumí lyrická barevnost a zvláštní, jemná imaginace.

Její stále sílící a výraznější akcent přivádí pak v letech třicátých oba malíře k surrealismu

ukázky artificialismu

◀ *Krajina s podnosem, 1926*

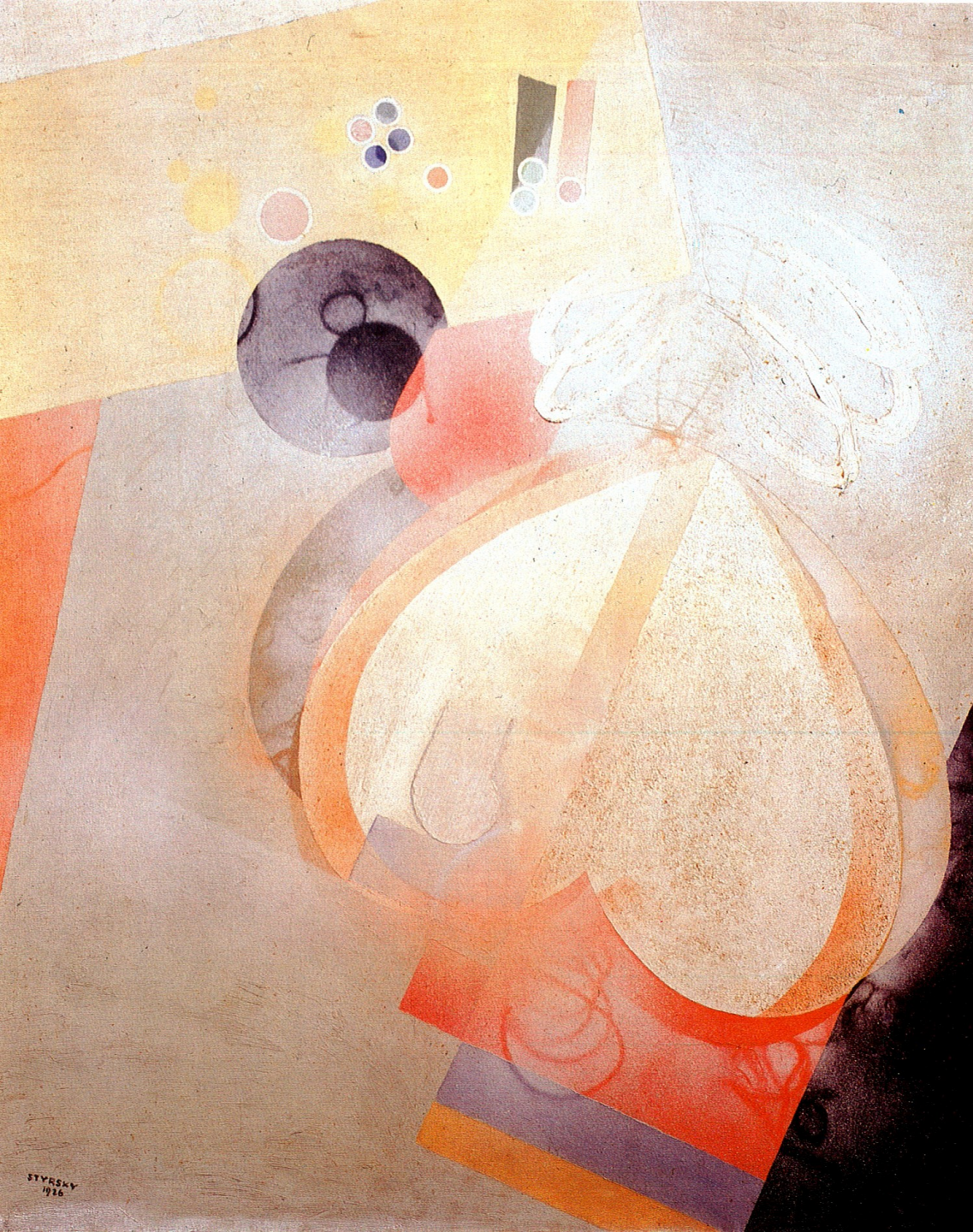
Krajina v oblacích, 1925

Kompozice
WATER ORGAN
1926

Jindřich Štýrský , Protinožci, 1926

Stan 1927

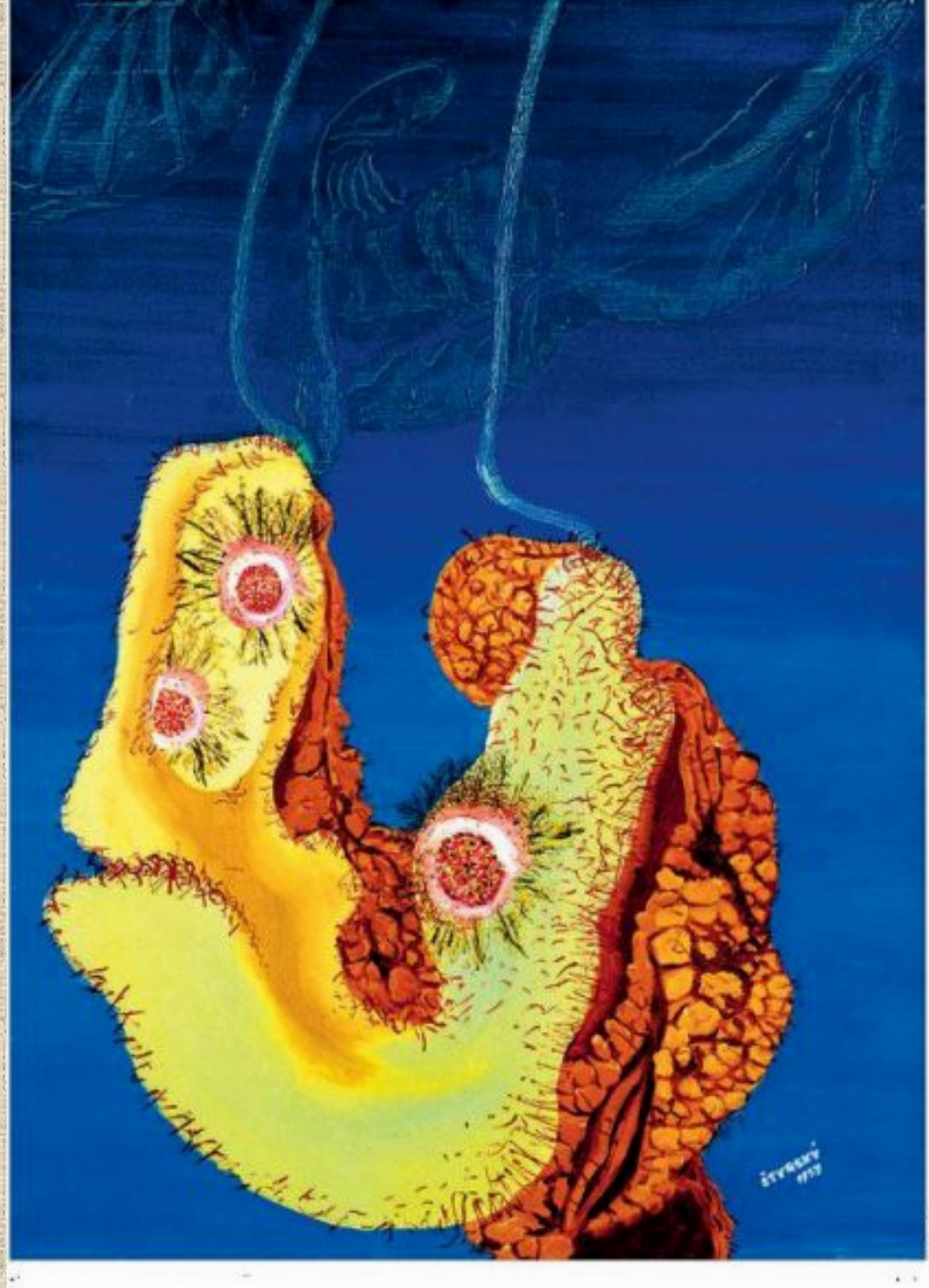
STYRSKY
1927

Člověk nesený větrem
1934

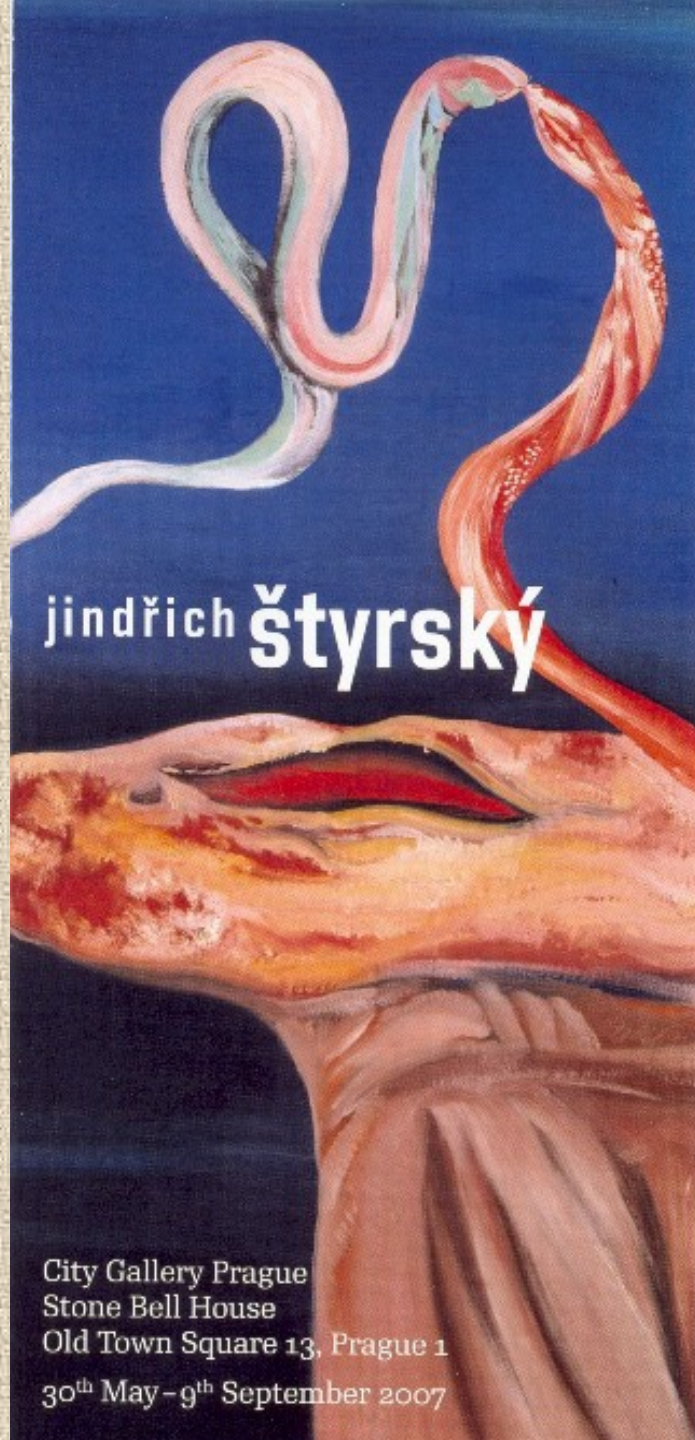
Obraz z roku 1932

Obraz Mucholapka, 1937

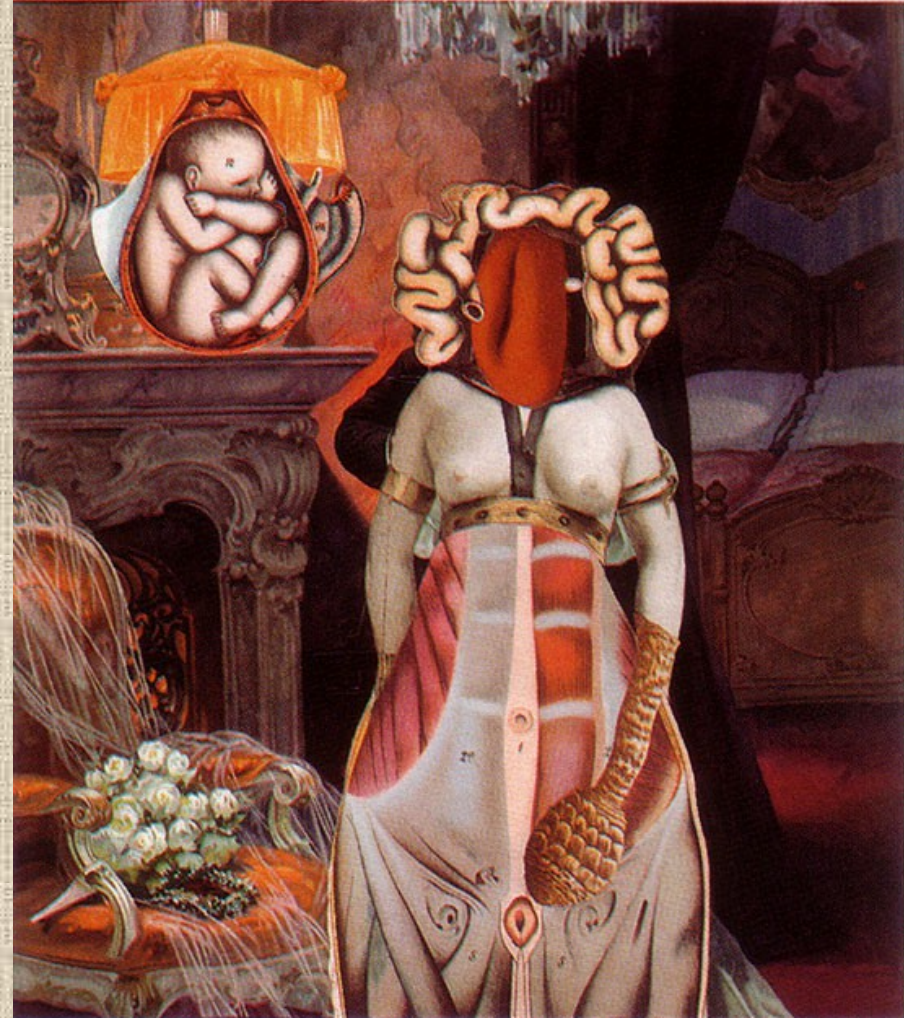
ČERNÝ PIEROT obraz surrealistické stálice Jindřicha Štyrského za 5,59 milionu korun. Prodán v září na aukci začínající Galerie Peron.

jindřich **štyrský**

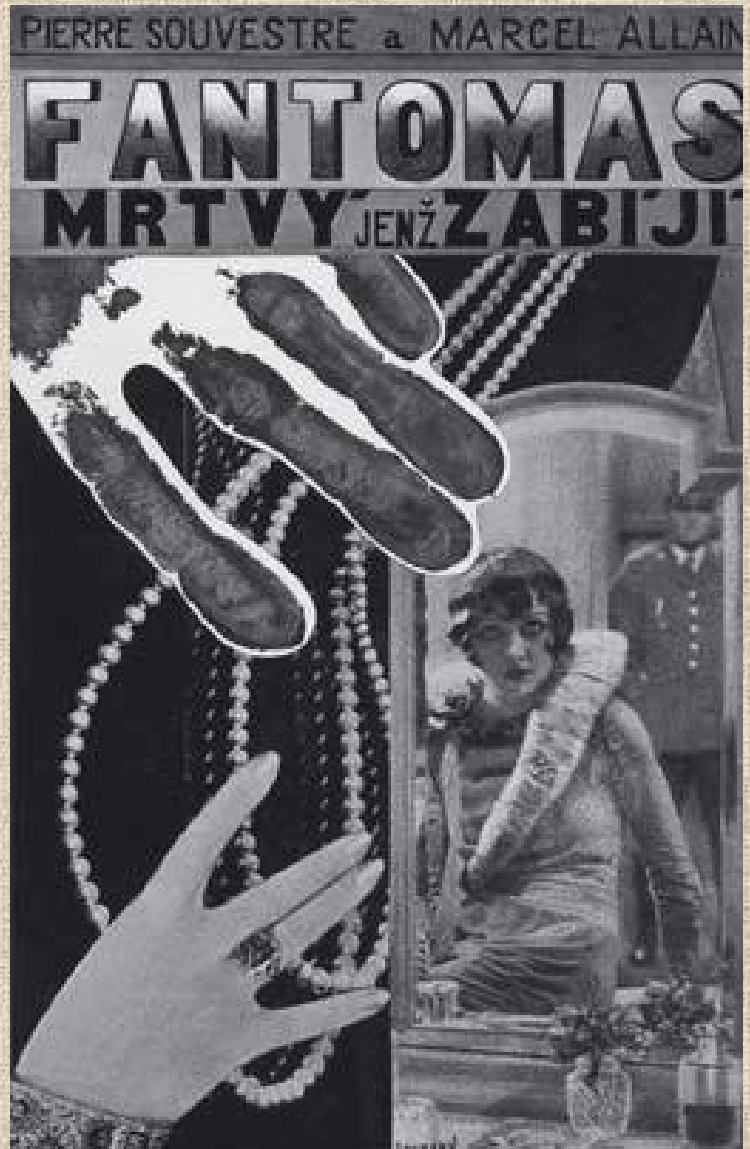
City Gallery Prague
Stone Bell House
Old Town Square 13, Prague 1
30th May - 9th September 2007

Marriage, 1924

K Štyrského aktivitám, propojujícím tvorbu výtvarnou a literární, patřila i typografie knižních obálek a také fotografie

Toyen (Marie Čermínová)

1902 Praha - 1980 Paříž

Malířka odmítla své civilní jméno Marie Čermínová a přijala nesklonný a bezrodý pseudonym. Zároveň zrušila všechny rodinné vazby a i svým následným nezávislým způsobem života protestovala proti měšťáckým konvencím. Zpočátku ovlivněna kubismem a purismem, také eroticismem, „výlety“ do naivismu. Namalovala tehdy sérii naivních obrazů s exotickými a cirkusovými náměty. Tento styl v roce 1925 opustila.

Celoživotní přátelství s Jindřichem Štyrským (oba se připojili k Devětsilu) vyústilo ve společný odjezd do Paříže a ve vyhlášení vlastního uměleckého směru, artificialismu. V Praze se oba malíři stali zakládajícími členy Skupiny surrealistů v ČR. V autorčiných prvních surrealistických dílech nalézáme jednak neurčitě definované objekty se silným libidinálním podtextem, jednak reálné předměty, které zapojením do neskutečného prostředí nabývají nových symbolických významů. V roce 1947 odešla Toyen natrvalo do Paříže, kde se stala členkou Bretonovy surrealistické skupiny. Zvýšenou měrou se věnovala koláži, grafice a ilustracím knih svých surrealistických přátel.

Toyen roku 1935, Man Ray

Po představení, 1943

Geometrická kompozice, 1926

Malířské počátky pod vlivem puristického kubismu vystřídala v 1. polovině 20. let série naivisticky malovaných obrazů s exotickými motivy.

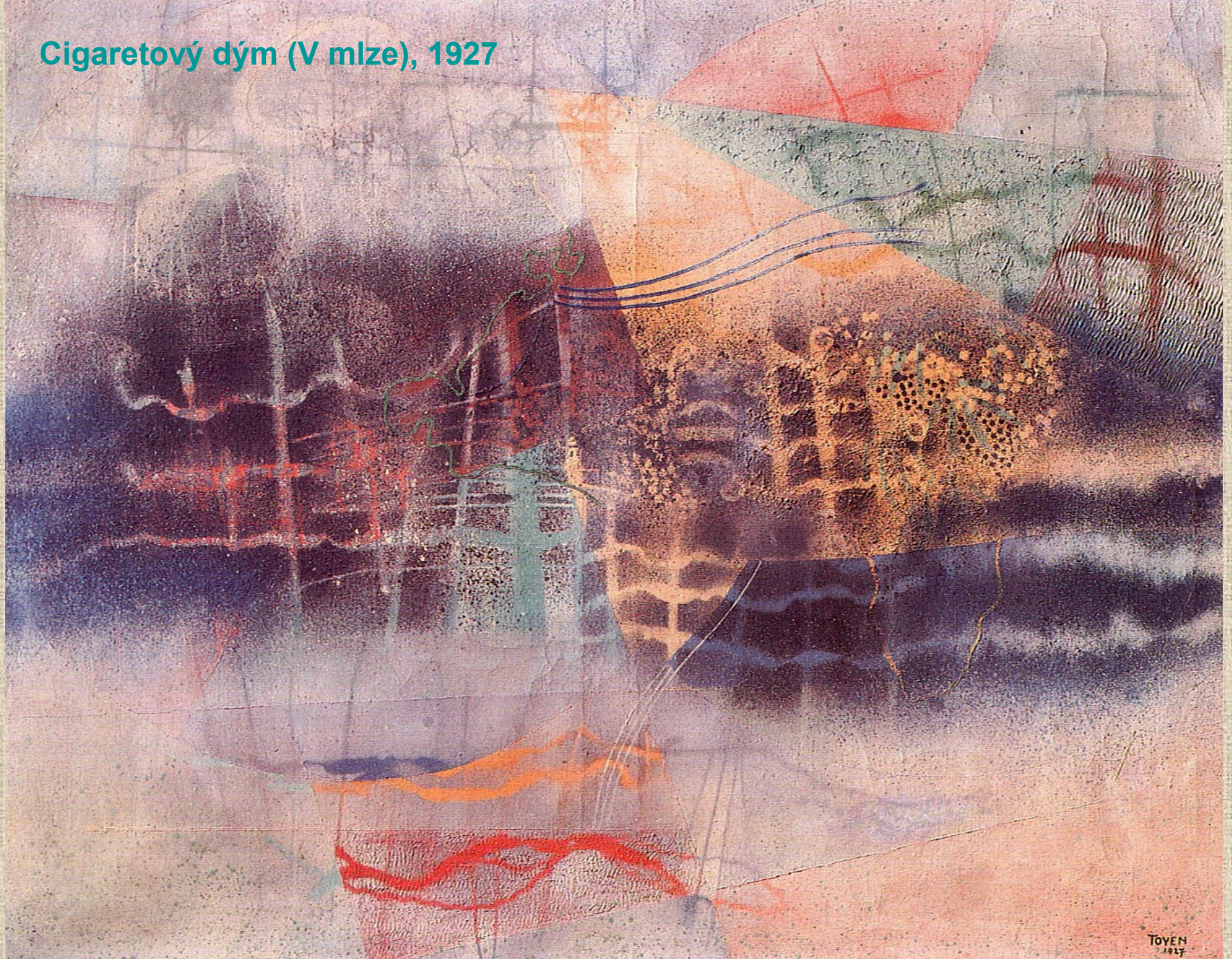
Artificialismus, který jako nový styl vypracovali společně s J. Štyrským v Paříži, prošel v jejím specifickém podání několika fázemi od téměř abstraktních obrazů až po plátna s motivy enigmatických objektů a novotvarů, které již tvoří předstupeň její surrealistické malby.

V roce 1934 se stává členkou Surrealistické skupiny v ČSR. Ve 40. letech, po smrti J. Štyrského (1942), začíná její spolupráce s básníkem a fotografem J. Heislerem (1914-1953), s kterým posléze v roce 1947 zůstala trvale v Paříži, kde se stala členkou skupiny A. Bretona.

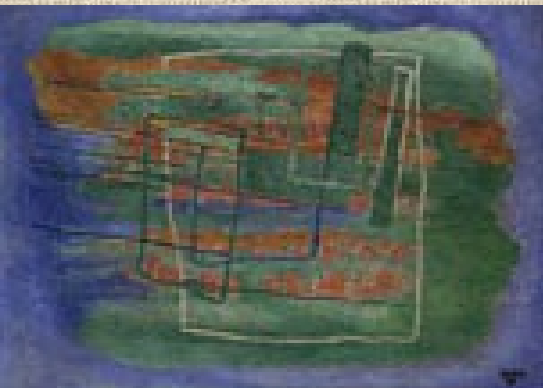

Toyen: Le Plongeur / 1926 /
olej na plátně / 83 x 64 cm

Cigaretový dým (V mlze), 1927

Letní den, 1930

Z jižních moří (1931)

V roce 1926 se na první pařížské výstavě Jindřicha Štyrského a Toyen poprvé představila veřejnosti nová umělecká tendence – artificialismus –, která v ideální podobě zpředmětnila Teigovu touhu po fúzi obrazu a básně. Malba obou protagonistů se vymyká ze světa jevů a vstupuje do světa představ. Souzní s básnickým tvořením avantgardy.

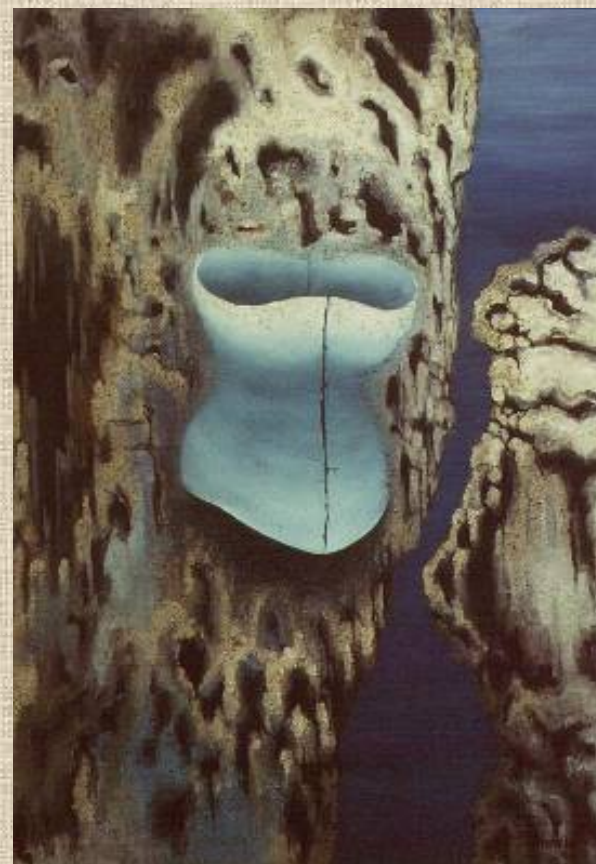
Po počáteční geometrické fázi, reprezentované Štyrského Komposicí a Pláží od Toyen, a fázi přechodné, oscilující mezi geometrickými a přírodními formami, začala vznikat díla pracující převážně s organickými tvary. Nová skutečnost obrazu se tvoří v nekonečných prostorách lidské imaginace, která pracuje s umělými tvary snových krajín či předmětů. K organické fázi v artificiální etapě tvorby se ve sbírce vážou především dva výjimečné obrazy malířky Toyen Letní den a Z jižních moří.

Toyen
Hlas lesa 1934

Jitro 1931

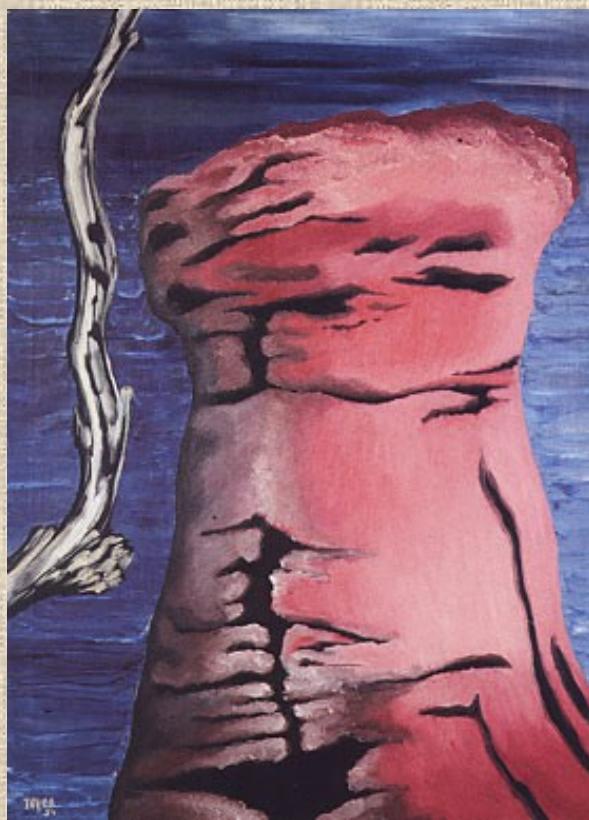
Opuštěné doupě 1937

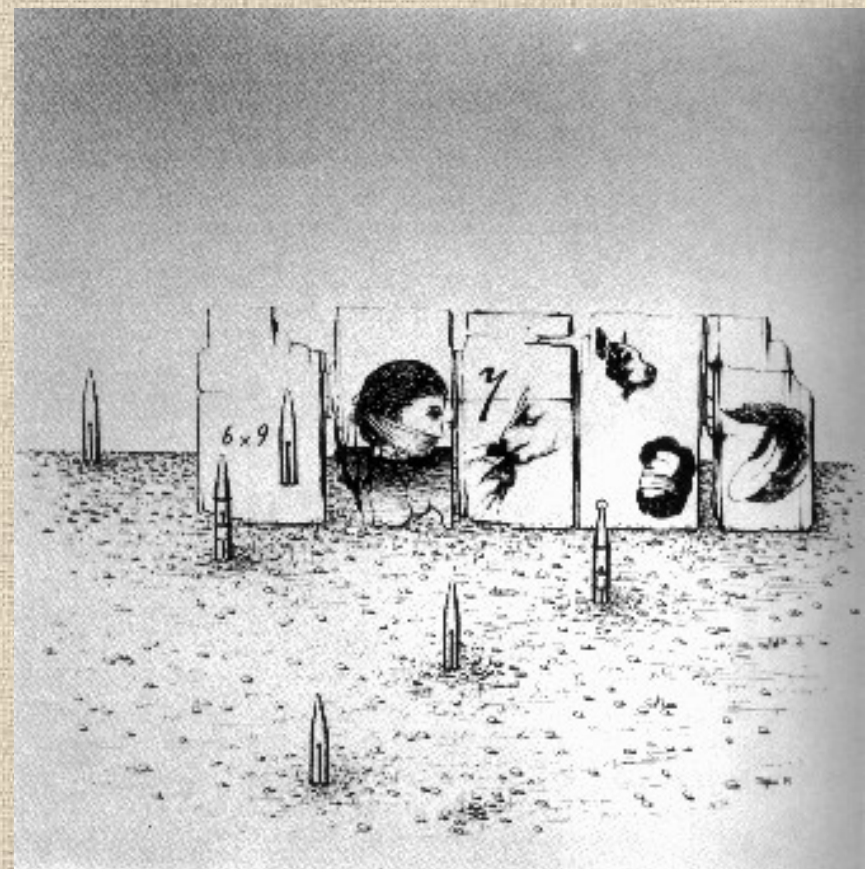
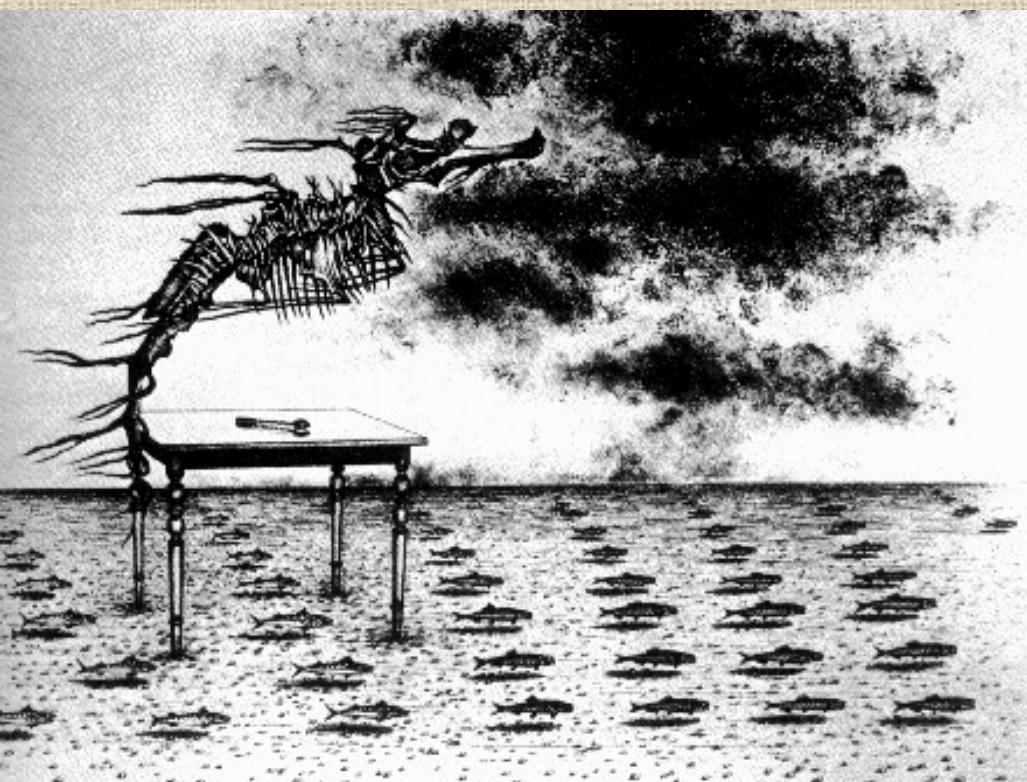

OÁZA Marie Čerminová-Toyen, prodáno za 3,34 milionu korun

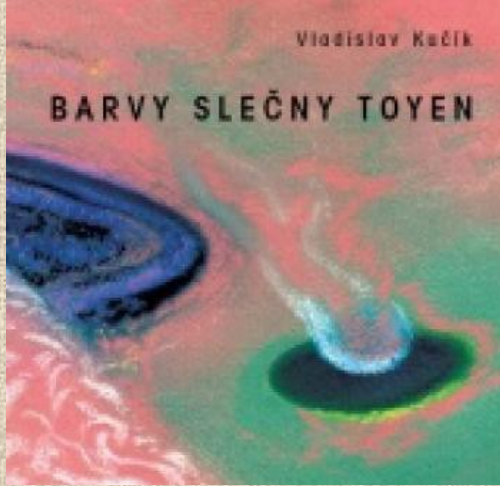

Toyen - **Úděl**

cyklus Střelnice, 1940
cyklus Schovej se, válko, 1944

TOYEN

(Jan Němec, 2005, 63 min.)

Režie: Jan Němec

Námět: Jan Němec

Scénář: Tereza Brdečková, Jan Němec

Kamera: Jiří Maxa

Premiéra: 2. 11. 2005

Hrají:

Toyen - Zuzana Stivínová

Jindřich Heisler - Jan Budař

Jindřich Štýrský - Tobiáš Jirous

Marek Bouda

Josef Šíma

1891 - 1971

Josef Šíma patří k velkým osobnostem evropského malířství 20. století.

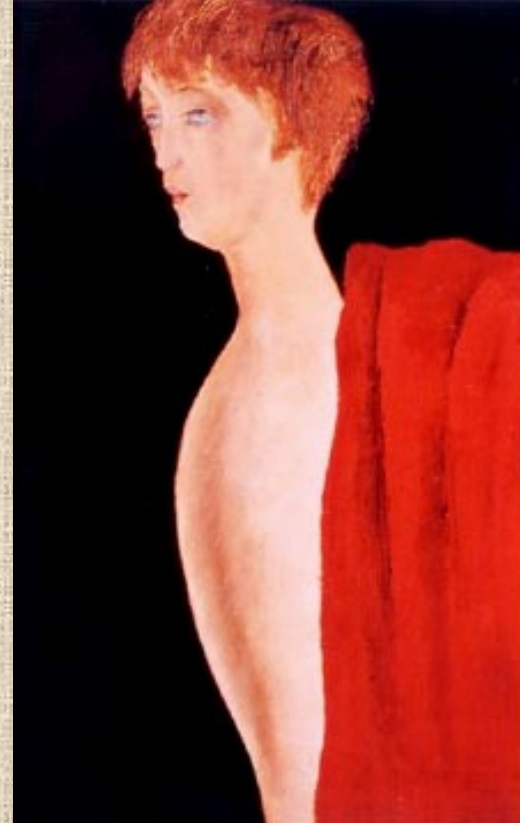
V roce 1920 odejel do Francie a natrvalo se zde usadil. Ani poté však nepřerušil styky s vlastí a jako člen Devětsilu se účastnil kulturního dění v Československu.

V roce 1927 založil se svými přáteli básníky skupinu Le Grand Jeu - jeho tvorba se vyvíjela směrem ke snaze postihnout univerzální jednotu světa a lidského života. Šímovy snové krajiny nebo mytologická podobenství promlouvají i jako vzpomínka malíře na kraj mládí. Významnou součástí jeho tvorby tvořila práce ilustrátorská. Zemřel v roce 1971 v Paříži.

Josef Šíma patří mezi nejvýraznější osobnosti českého imaginativního umění. Jeho malování bylo vždy lyrické se smyslem pro poetickou náladu obrazu.

Vejce (Rovnováha) z r. 1927

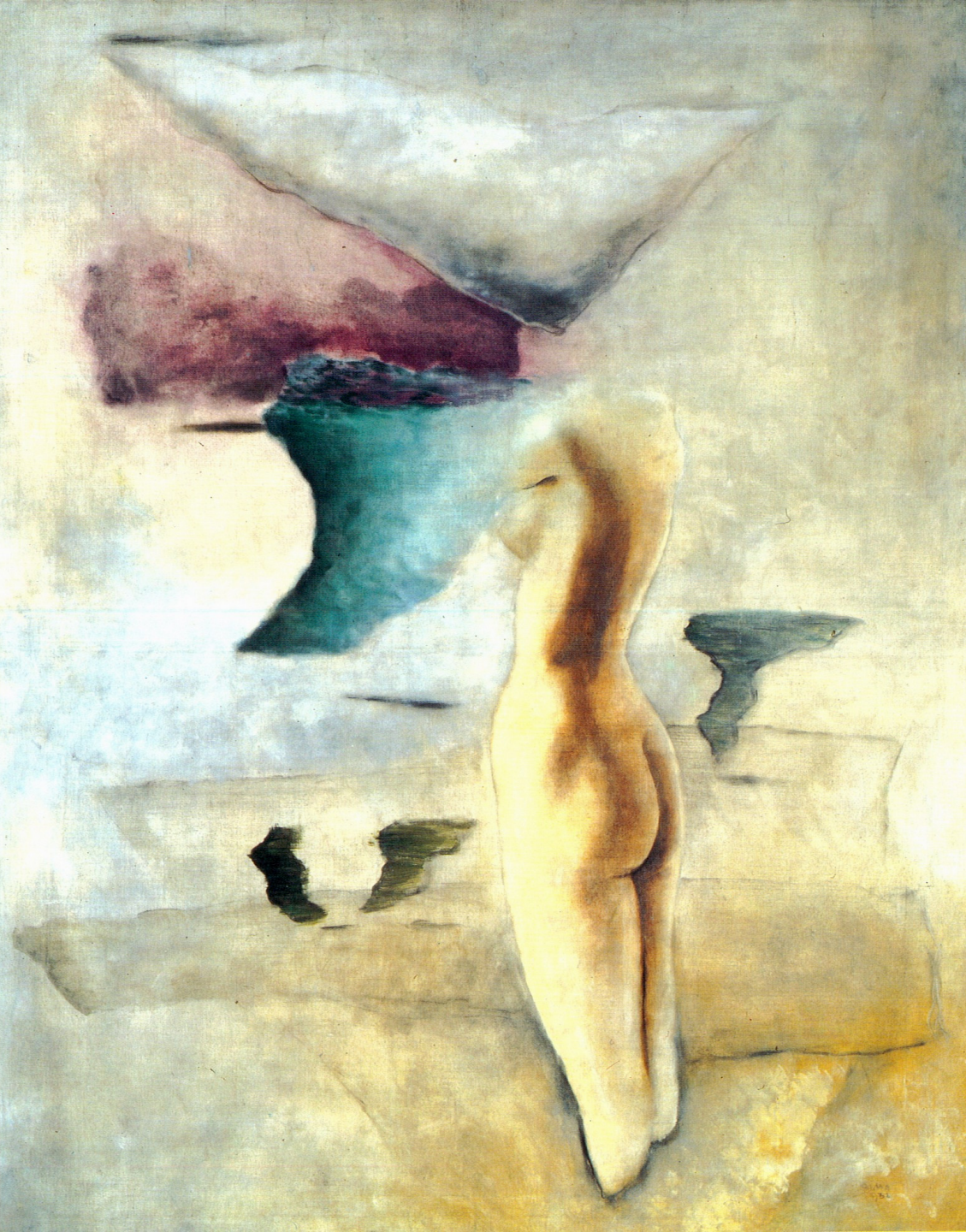
Josef_SimaBalon_1926

Evropa 1927

Krajina s torzem, 1932

Ostrov, 1931

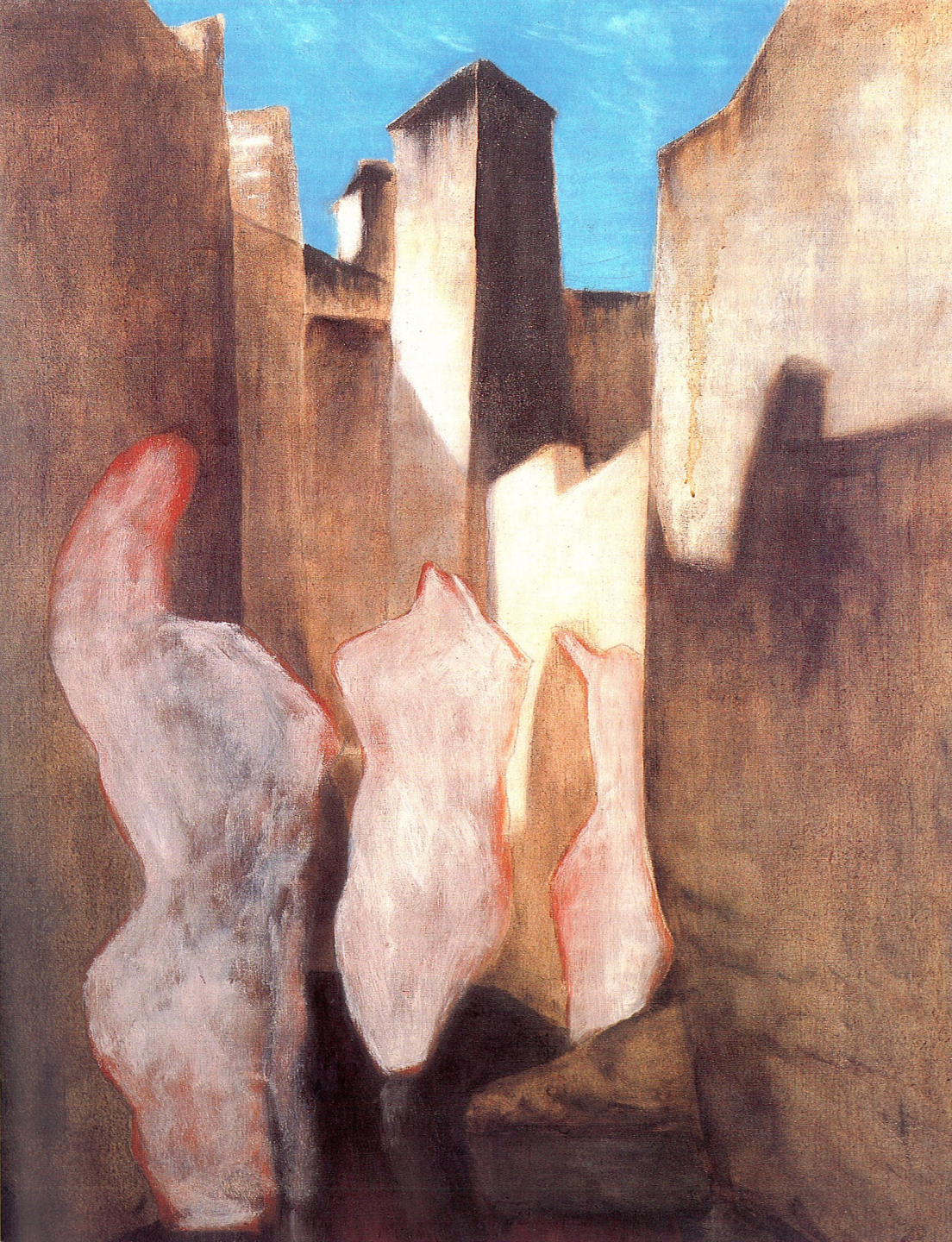

Léda s labutí (1938)

Návrat Théseův (1933)

Revoluce ve Španělsku, 1936

ZDROJE:

• **Literatura:**

- PIOJAN, José. *Dějiny umění 9*, 2. vyd. Balios, Knižní klub 2000. 336 s. ISBN 80-242-0217-4
- BOIS, Yve-Alai, BUCHLOH Benjamin, FOSTER Hal, KRAUSSOVÁ Rosalind. *Umění po roce 1900*. Slovart 2007. 704 s. ISBN 978-80-7209-952-8
- MICHELI, Mario de: *Umělecké avantgardy dvacátého století*. Praha SNKLHU 1964. 378 s
- DEMPSEYOVÁ, Amy. *Umělecké styly, školy a hnutí*. 1. vyd. Slovart 2005. 304 s. ISBN 80-7209-731-8
- Kol.: *České umění 1900-1990*. 1. vyd. Praha : Galerie hl. města Prahy, 280 s. ISBN: 807-01-00575
- Kol.: *Dějiny českého výtvarného umění IV / 1890-1938 (1+2)*. 1. vyd. Praha : Academia 2009. 872 s. ISBN 978-80-200-058
- SRP, Karel. *Štyrský, Toyen: artificialismus: 1926-1931*, Středočeská galerie, Praha 1992. 54 s. ISBN: 80-7056-010-X
- BYDŽOVSKÁ, Lenka; SRP, Karel. *Josef Šima - Návrat Theseův*. Praha : Gallery, 2006. 163 s. ISBN 80-86990-05-2.

• **Elektronické zdroje:**

- The Yorck Project: *10.000 Meisterwerke der Malerei*. DVD-ROM, 2002. ISBN 3936122202. Distributed by DIRECTMEDIA Publishing GmbH.
- KASAN, Jaroslav. *Artopedia 2: galerie světového malířství* [CD-ROM]. 2., aktualiz. vyd.. Hořovice: Terasoft, 2003.

• **Internetové zdroje:**

- <http://en.wikipedia.org/wiki>
- http://historyofart.cz/index.php/Ceske_umeni_1907_az_1945
- http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A9_mal%C3%AD%C5%99stv%C3%AD_1._poloviny_20._stolet%C3%AD
- <http://www.avu.cz/content/%C4%8Desk%C3%A9-um%C4%9Bn%C3%AD-20-stolet%C3%AD-1769>
- <http://www.artalk.cz/2012/01/25/tz-umeni-1-poloviny-20-stoleti-ze-sbirky-krajske-galerie-vytvarneho-umeni-ve-zline/>
- <http://www.kubista.cz/>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Anton_Proch%C3%A1zka_%28mal%C3%AD%C5%99%29
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_%C4%8Capek
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Muzika
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Toyen>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Jind%C5%99ich_%C5%A0%C3%BDrsk%C3%BD
- <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10256471308-jindrich-styrsky-mym-ocim-nutno-stale-hazeti-potravu/>
- <http://www.cmvu.cz/cz20c-/mezi-vaikami/>
- http://sbirky.cmvu.cz/cmvuURLDrivenWebPage.php?id=O_1633_print&recnum=960&auth=Jind%C5%99ich%20%C5%A0tyrsk%C3%BD&tit=Kompozice&cpr=,%20foto%20%C2%A9%20Zden%C4%9Bk%20Maty%C3%A1sko
- http://sbirky.cmvu.cz/cmvuURLDrivenWebPage.php?id=O_82_print&recnum=980&auth=Toyen&tit=Z%20ji%C5%BE%C3%ADch%20mo%C5%99%C3%AD&cpr=,%20foto%20%C2%A9%20Zden%C4%9Bk%20Maty%C3%A1sko
- http://maka.webzdarma.cz/statnice/du_du13
- <http://www.avu.cz/content/%C4%8Desk%C3%A9-um%C4%9Bn%C3%AD-20-stolet%C3%AD-1769>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_%C4%8Capek
- http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1clav_%C5%A0p%C3%A1la
- <http://www.artalk.cz/2012/01/25/tz-umeni-1-poloviny-20-stoleti-ze-sbirky-krajske-galerie-vytvarneho-umeni-ve-zline/>
- http://udu.ff.cuni.cz/soubory/galerie/01%20Cechy/Lahoda%20-%20ceske%20umeni%201907-1945/slides/3_JosefCapek_Figura_1917.html
- <http://www.studentpoint.cz/data/resized/files/av/620x1000-3806-toyen.jpg>
- <http://82.114.195.35:90/ProjektModerniUmeni/Dev%C4%9Btsil,%20Poetismus,%20Artificialismus,%20%20surrealismus%20-%20obr%C3%A1zky/>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Skupina_surrealist%C5%AF_v_%C4%8CSR
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Vincenc_Makovsk%C3%BD
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Skupina_RA
- http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1clav_Zykmund
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Bohdan_Lacina
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Svaz_modern%C3%AD_kultury_Dev%C4%9Btsil
- <http://www.wikipaintings.org/en/josef-sima/mode/all-paintings>
- <http://www.wikipaintings.org/en/toyen/mode/all-paintings>
- <http://historyofart.cz/index.php/search?q=gutfreund>